ZİYARET FENOMENİ VE BİR TEDAVİ MERKEZİ OLARAK KAYSERİ ZİYARET YERLERİ

Araştırma Makalesi / Research Article

Tek, R. (2021). Ziyaret Fenomeni ve Bir Tedavi Merkezi Olarak Kayseri Ziyaret Yerleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(2), 862-877.

Geliş Tarihi: 22.02.2021

Kabul Tarihi: 08.03.2021

E-ISSN: 2149-3871

Doç. Dr. Recep TEK
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü
receptek@nevsehir.edu.tr
ORCID No: 0000-0002-5169-6293

ÖZ

Kökeni İslamiyet öncesi Türk dünya görüşü ve inanış sistemine kadar uzanan ziyaret fenomeni, çeşitli adlarla anılan ve kendilerinde manevi bir güç olduğuna inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yatır, türbe, kümbet, tekke, mezar gibi yerlerle doğaüstü ilâhî bir kudrete sahip olduğu düşünülen ağaç, su, dağ, taş vb. gibi varlık ve yerlerin birtakım arzu ve isteklerle ziyaretini ve bu çerçevede oluşan inanış ve uygulamaları ifade etmektedir. Çeşitli nedenlerle gidilen bu mekânların halk tarafından ziyaret edilmesinin en önemli nedenlerinden biri de sağaltmadır. Bu mekânlar, çeşitli rahatsızlıkların tedavisi için bir şifa merkezi fonksiyonu üstlenmiştir. Çok sayıda ziyaret mekânına ev sahipliği yapan Kayseri'de bu bağlamda ziyaret edilen 66 kutsal mekân bulunmaktadır. Bu ziyaret mekânlarının 31'i tekke, türbe, mezar ve yatır, 13'ü taş ve kaya, 6'sı ağaç ve çalı, 10'u su, 6'sı da mağara, ev ve mevkidir. Çeşitli nedenlerle kutsallık kazanmış bu mekânlar, çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun yaşamasını sağlamak, sıtma, felç/yüz felci, çeşitli vücut ağrı ve sızılarıyla baş ve bel ağrısı, psikolojik rahatsızlıklar, körlük, cılız ve çok ağlayan çocuklar, çaresiz rahatsızlıklar, yatalaklar, öksürük ve boğmaca rahatsızlıkları, yürüyemeyen ve konuşamayanlar, gelincik hastalığı, bacaklarda oluşup iyileşmeyen yaralar, cilt rahatsızlıkları, göz ağrısı, sütü olmayan ve sütü kesilen kadınlar için bir tedavi merkezidir. Ziyaret mekânlarının bu rahatsızlıklar içerisinde ise en çok çocuk sahibi olmak için ziyaret edildiği görülmektedir. Ziyaret mekânlarında rahatsızlıklardan kurtulmak amacıyla birtakım ritüel niteliği de taşıyan pratikler gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalarda İslamî pratiklerle beraber İslamiyet öncesine ait inanış izlerine rastlanmakta, tedavi uygulamalarında temas ve taklit büyüleriyle göçürme karşımıza çıkmaktadır. Tedavi için ziyaret edilen bu mekânlar, belli kurallar etrafında ziyaret edilmekte ve ziyaret için genelde belli bir zaman kısıtlaması olmamakla beraber olanlarda Perşembe ve Cuma günleri öne çıkmaktadır. İnsanoğlunun hastalıklar karşısındaki çaresizliği, acizliği devam ettikçe bu ziyaret mekânları da tedavi işlevlerini sürdürmeye devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Ziyaret fenomeni, Halk hekimliği, Kayseri.

DESTINATIONS IN KAYSERI AS A CENTER FOR HEALER PHENOMENON VISIT

ABSTRACT

Dating back to the pre-islamic Turkish mainstream belief and understanding, healer phenomenon visit refers to the belief and practices of visiting, for various reasons, tombs and graves where people that are thought to have spiritual power and called in different labels lie in, as well as entities like a tree, water spring, mountain or a stone that are believed to have supernatural divine healing power. The primary reason for visiting such places is predominantly healing in that these places have undertaken the mission of delivering cures. Being a home to such destinations, Kayseri has up to 66 sacred destinations visited in this respect, 31 of which are tombs and graves, 13 are stones or rocks, 6 are trees, 10 are springs and 6 are caves and houses, aiming to prevent baby death and cure infertility, malaria, stroke, poliomyelitis, various pains, psychological disorders, blindness, bony children, incurable diseases, chincough, physical handicap, permanent wounds, dermatological diseases, eye problems and ablactation. Infertility is the most frequently observed problem among others. During the visits, practices that have a ritual-like form are also carried out in order to get health benefits. These practices include both Islamic and pre-islamic traces of belief and treatment methods cover magic applications

and somatic contact. Visiting these healing destinations are subject to a certain set of rules and visited mostly on Thursdays and Fridays without actually having a visitation schedule. As people continue to be helpless against some diseases, so will such places to function as healing centers.

Keywords: Healer phenomenon visit, Folk medicine, Kayseri.

1. GİRİŞ

Asırlardır İslamiyet'in bayraktarlığını yapan Türkler, İslamiyet'ten önce çeşitli inanç sistemlerini benimsemişler ve kısa ya da uzun süreli bu inanç sistemlerinin etkisinde kalmışlardır. İslamiyet'ten önceki dönemde Türklerin sahip oldukları animist, dinamist ve natürist dünya görüşü, Şamanizm inancı, onlarda tüm doğanın canlı olduğu, doğada bulunan kimi unsurların ya da varlıkların diğerlerinden farklı olduğu ve bunların doğaüstü bir güç ve kudrete sahip olduğu düşüncesini doğurmuştur (Örnek, 1971: 20-21, 66-67; Örnek, 1973: 18-19, 30-31; Kafesoğlu, 1980, 42-43; Örnek, 1995: 135-136; Artun, 2009: 3-5). Bu itibarla Türkler, ölümün insan için bir yok oluş olmayıp ata ruhlarının insanlar arasında yaşamaya devam ettiğine onlara iyilikler ve kötülükler yaptığına inanmışlardır (Kafesoğlu, 1980, 46; Örnek, 1995: 94). "Iduk yer-sub" (İnan, 1986: 48; Turan, 2014: 129) düşüncesi ile de çevrelerinde gördükleri dağları, taşları, ağaçları, suları, tepeleri, mağaraları vb. canlı kabul edip onlara kutsallık atfederek onlarda gizli bir güç ve kudret görmüşlerdir (Ocak, 2012: 64). Bu nesnelere atfedilen kutsallıkta, onların sahip oldukları çeşitli özelliklerin de önemli bir rolü ve etkisi olmuştur.

Güç ve kudretin getirdiği kutsallık, insanlarda onlara karşı saygının yanı sıra bir korkunun da oluşmasına neden olmuş, bu da onların ta'zim edilmesine ve onlar etrafında birtakım ritüellerin oluşmasına vesile olmuştur. Bu bağlamda, onlara saygısızlık yapmaktan kaçınarak, törenler vasıtasıyla onları anarak, hatıralarını canlandırarak, adaklar, kurbanlar sunarak onları memnun etmeye çalışmışlardır. Böylece onları takdis ederek bu varlıklardan gelebilecek kötülükleri önlemeyi ve kendileri için faydayı sağlamayı amaçlamışlardır. Ancak burada şu noktaya dikkat etmek gerekir ki kült olarak kabul edilen bu varlıklarda kutsanan ve takdis edilen şey, bu varlıkların kendileri olmayıp içlerinde barındırdıkları gizli güçlerdir (Ocak, 1983: 28).

İslamiyet'in Türkler arasında kabulü, sosyo-kültürel yaşamda birtakım değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmiş ve yeni dinin etkisi hayatın her alanında kendisini hissettirmiştir. Ancak bu, onların eski yaşamlarına dair inanış ve uygulamalarının tamamıyla terk edilmesi ve yok sayılması anlamına gelmemiştir. Zira tarihi süreç içerisinde çeşitli inanç sistemlerini benimseyen Türkler, yaşamlarının bir parçası olan inanış ve uygulamalarını bu inanç sistemleriyle kaynaştırmayı başarabilmişlerdir. Onlar, İslamiyet'i kabul ettikten sonra da aynı yolu izleyerek atalar kültünü veli kültüne dönüştürmüşler, dağ, taş, ağaç, su, ateş vb. gibi tabiat kültleriyle alakalı inanış ve uygulamaları da İslamî unsurlarla mezcedip onlara İslamî bir görünüm kazandırarak yaşamaya ve yaşatmaya devam etmişlerdir.

2. ZİYARET FENOMENİ

Kelime olarak, "birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme, bir yeri görmeye gitme" (TDK Türkçe Sözlük, 2005: 2240; Püsküllüoğlu, 1977: 528) anlamına gelen ziyaret, dinî çerçevede ise "mübarek ve kutsal olduğuna inanılan ermişlere ait kabir ve türbelerin ziyaret edilmesi buralarda dua ve ibadet edilmesi, kurban kesilmesi" (Gezer, 2011: 71), "ibret almak için kabirleri, sevap kazanmak için de mübarek yerleri, akrabaları ve hastaları görme" (Kandemir, 2013: 496; Atasağun, 2006: 33) anlamında kullanılmıştır.

Kökeni İslamiyet öncesi Türk dünya görüşü ve inanış sistemine kadar uzanan, geleneksel halk dindarlığı içerisinde çeşitli ritüel ve uygulamalarla süreklilik kazanmış bir olay (Çelik, 2004: 238) olarak ziyaret fenomeni ise yatır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı, gibi çeşitli adlarla anılan ve çoğunlukla kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, pîr, şeyh, dede, baba, abdal, abit, zahit, âlim, sofu, seyyid, gazi, mübarek yahut şehit gibi türlü isimler ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlerle kendilerinde doğa üstü ilâhî bir güç ve kudret bulunduğuna inanılan ağaç, su, dağ, taş vb. gibi varlık ve yerlerin birtakım arzu, istek ve

dileklerle ziyaretini ve bu çerçevede oluşmuş inanç ve uygulamaları ifade etmektedir[1] (Günay vd., 1996: 10-11; Oymak, 1996: 287; Elmacı, 2017: 23).

Bu yerleri benzerlerinden ayıran ve insanların buraları bir ziyaretgâh olarak görerek çeşitli amaçlar için ziyaret etmelerine neden olan şey ise onlarda var olduğuna inanılan doğaüstü güç ve kudretlerdir. Bu özellik, insanlara bu yerlerin, varlıkların ya da nesnelerin ilahî güçlerle temas hâlinde olduğunu düşündürmüş ve bu nedenle de onları ilahî kudretin yeryüzündeki tezahür merkezleri olarak görerek onları kutsallaştırmalarına[2] neden olmuştur. Bu kutsallık, onlara hem çekici ve cezbedici hem de ürkütücü ve korkutucu bir nitelik kazandırmıştır. Bu durum, insanların onlar aracılığıyla faydayı sağlamaya çalışırken aynı zamanda onlardan gelebilecek zararlara karşı da kendilerini korumaya gayret etmelerine neden olmuştur (Günay, 2003: 25-26).

Burada şunu da hatırlatmakta fayda var ki "toplumsal bir olay" olan (Atasağun, 2006: 58) ziyaret fenomeni sadece Türk-İslam kültürüne ve Anadolu'ya[3] özgü bir olay değildir. Dünya üzerindeki çeşitli toplumlarda da tabiat kuvvetlerine ve onların kişiselleştirilmiş şekillerine, ata ruhları gibi ruhlara tapma şeklindeki inanç ve uygulamalara rastlanmaktadır (Günay vd., 1996: 11)

Ziyaret yerlerinin kutsallaşmasında ve onların olağanüstü güçlerle mücehhez varlıklar olduğuna dair inanışın ortaya çıkmasında, onlar hakkında halk arasında dolaşan efsane, menkıbe ve kerametlerin önemli bir yeri vardır. Efsane, menkıbe ve kerametler, mevcut bulundukları sosyal çevrelerde onların olağanüstü güçlerle donatıldıkları konusunda insanları ikna etmeye ve onlarda var olduğuna inanılan gücün kanıtlanmasını güvence altına almaya yarayan unsurlar (Günay, 2003: 14) olarak tanımlanmaktadır. Efsaneler, menkıbeler, kerametler, halk arasında dolaşan söylentiler arttıkça halkın ziyaret yerine olan bağlılığı, güveni, inancı ve saygısı da artmaktadır. Dolayısıyla bir yerin, bir varlığın ziyarete dönüşmesinde onun efsane, menkıbe ve kerametler hâlesiyle kuşatılmış olmasının önemli bir yeri vardır.

İnsanlar, kutsallığın zuhur ettiği, bu sebeple de kutsalla temasın en kolay yoldan sağlanabileceği mekânlar olarak gördükleri (Güngör ve Köylü 2015: 123) bu ziyaret mekânlarını bazen hiçbir maddi beklenti içerisinde olmadan sadece dua etmek ve manevî yönden kendisini tatmin edip psikolojik bir rahatlama sağlamak için ziyaret ederken bazen de içinde bulunduğu çaresizlik hâlinde bir umut kapısı olarak görerek çeşitli arzu, istek ve dileklerinin gerçekleşmesi amacı ile ziyaret etmiştir. Bu bağlamda evlenmek, çocuk sahibi olmak, kolay doğum yapmak, şifa bulmak, iş sahibi olmak, zengin olmak, mal-mülk sahibi olmak, yağmur yağdırmak, sınavlarda başarılı olmak, huzur ve refah bulmak, kötü alışkanlıklardan ve felaketlerden kurtulmak, kayıp eşyayı bulmak vb. gibi dilek, arzu ve istekler bu yerlerin insanlar tarafından ziyaret edilme sebeplerindendir.[4] Çeşitli amaçlarla ziyaret edilen bu mekânların bazıları bir ya da birkaç amaç için ziyaret edilirken; bazıları da pek çok amaç için ziyaret edilmiştir. Böylece insanlar, arzularını, isteklerini gerçekleştirmede

---

[1] Ziyaret yerleri, "adak yerleri" olarak da isimlendirilmektedir. Bu bağlamda bakıldığında çeşitli arzu, istek ve dileklerle buraları ziyarete gelen insanların bu arzu ve isteklerinin yerine gelmesi şartıyla adaklar adadıkları ve bu durumun gerçekleşmesi hâlinde de adaklarını yerine getirdikleri görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oymak, 1996: 287; Atasağun, 2006: 34-35; Tanyu, 2007: 326-357.

[2] Hans Mol, bir nesnenin, varlığın kutsallaşma sürecinin dört aşamalı olduğunu ifade etmekte ve bu aşamaları, somutlaşma (objectification), bağlanma (commitment), ritüel (ritual) ve mit (myth) olarak ifade etmektedir. (Mol'dan aktaran Özbolat, 2014: 127).

Hans Mol'un dört aşamadan oluşan bu kutsallaşma sürecini ziyaret fenomenine uygulayan Abdullah Özbolat, somutlaşma aşamasında bir fenomenle somutlaşan kutsalın görünür hâle gelerek kutsalla irtibatlandırıldığını; bağlanma aşamasında kutsallığı ispat niteliğinde kerametlerin ortaya çıktığını ve bu kerametlerin toplumsal kabule yol açtığını; ritüel aşamasında sürekli tekrar eden birtakım eylem ve hareketlerin ortaya çıktığını; son aşama olan mit aşamasında ise kutsalı koruma amaçlı yasakların ortaya çıktığını ifade eder (Özbolat, 2014: 121, 127). Ayrıntılı bilgi için bkz. Özbolat, 2014: 121-137.

[3] Türk kültür coğrafyasında ziyaret kültürü bağlamında görülen ortaklıklar hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. Açıkgöz, 2004: 175-176; Yaman, 2005: 29-37; Öger, 2020: 214-221.

[4] Bu sebeplerle ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Güngör, 1990: 40; Ocak, 1992: 18; Günay vd., 1996: 87-89; Oymak, 1996: 296-297; Günay, 2003: 17-18; Tanyu, 2007: 326-328; Çıblak Coşkun, 2013: 1206-1207; Yeğin, 2014: 179; Güngör ve Köylü, 2015: 123; Elmacı, 2017; 26; Güney, 2018: 294; Ayaz ve Günaydın, 2019: 145.

önlerine çıkan engelleri aşmada kendilerinde kutsal bir güç gördükleri bu mekânlara sığınarak arzu ettikleri şeylere ulaşmaya çalışmışlardır.

Faydanın temin edilebilmesi ve arzu edilen şeyin gerçekleşebilmesi için ziyaret yerlerinde birtakım ritüellerin gerçekleştirilmesi ve ziyarete konu olan varlık ya da nesne ile ritüele uygun bir irtibatın kurulması gerekmektedir. Bu çerçevede ziyaret yerlerinde, dua etmek, Kur'an-ı Kerim okumak, namaz kılmak, ağaca, çalıya çaput veya bez bağlamak, adak adamak, kurban, kesmek, mum yakmak, kutsal sudan içmek, delikli taştan geçmek, mezarın, türbenin etrafında belli sayıda dönmek, kayaya taş yapıştırmak, dilek taşları atmak, mezara elini yüzünü sürmek, türbeye para bırakmak, türbeye kadın veya çocuğu satmak, taşı ağrıyan yere sürtmek, öpmek, yalamak, taş üzerine oturmak, kuvle adı verilen delikten bakmak, kutsal sayılan suyun içine para ya da demir parçaları atmak, türbenin anahtarını dilsiz çocuğun ağzına koyup çevirmek, türbenin toprağını su ile karıştırıp içmek, türbede yatmak, ağaca çivi, nal çakmak, kovuğuna mum yakıp koymak, sarılmak, öpmek, ağaç içinden geçmek, etrafında dönmek vb. (Tanyu, 1968: 74, 136-137, 167-173; Tanyu, 1976: 139-140; Günay vd., 1996: 90-93; Günay, 2003: 19; Ergun, 2004: 277-291, 280; Çelik, 2004: 234; Özbolat, 2004: 133; Elmacı, 2017: 25; Tek 2018: 200) gibi birtakım ritüeller gerçekleştirilmektedir.[5]

Ziyaret yerlerinde gerçekleştirilen pratiklerin amacına ulaşabilmesi ve arzu edilen faydanın gerçekleşebilmesi için insanların birtakım kurallara ve yasaklara da uyması gerekmektedir.[6] Ziyaret adap ve usulüne uymayanlar, yasakları çiğneyip saygısızlık yapanlar fayda sağlayamadıkları gibi çeşitli felaketlerle karşı karşıya kalmışlardır.[7]

3. ZİYARET YERLERİ VE HALK HEKİMLİĞİ

Çeşitli amaç, istek ve dilekler için gidilen bu mekânların en önemli ve başta gelen ziyaret nedenlerinden birisi çeşitli hastalıklara ve rahatsızlıklara şifa bulmaktır. Ziyaret yerleri birtakım hastalıkların sağaltılmasında, çeşitli vücut arızalarının giderilmesinde, kısırlığın giderilip çocuk sahibi olunmasında, düşüğü önlemek ya da çocuğu olup da yaşamayan ailelerin doğacak çocuklarının yaşamasını sağlamada bir umut kapısı, son bir çare, bir şifa ocağı olarak görülmektedir. Onların halk tarafından bir tedavi merkezi olarak görülmesinde Tanrı ile olan irtibatları dolayısıyla sahip olduklarına inanılan doğaüstü güçlerinin yanı sıra oraları ziyaret edip şifa bulmuş, sağlıklarına ve arzu ettikleri şeylere kavuşmuş insanların referanslarının da mühim bir rolü vardır.

4. KAYSERİ'DE TEDAVİ AMACIYLA ZİYARET EDİLEN MEKÂNLAR

Kayseri, çok eski bir tarihi geçmişe sahip Anadolu'nun kadim şehirlerinden birisidir. Tarihi süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kayseri, bu çerçevede zengin bir kültürel birikimin de mirasçısı olmuştur. Bu kültürel mirasın içerisinde ziyaret yerlerinin önemli bir yeri vardır. Anadolu'nun hemen her yerinde olduğu gibi Kayseri de bu bağlamda pek çok ziyaret mekânını coğrafyasında barındırmaktadır. Kayseri'de tedavi amacıyla ziyaret edilen yerler şu şekilde sıralanabilir:

4.1. *Türbe, Mezar, Tekke ve Zaviyeler*

1. Abdullah Kerامettin Türbesi: Felçli hastalar götürülür (Kuşat, 1988: 4-5).

2. Akça Koca Sultan Tekkesi: Çocuğu olmayanlar, çocuğu doğup yaşamayanlar, ağrısı ve sızısı olanlar ziyaret eder (Kaldırımcı, 1987: 5-6; Günay vd., 1996: 70).

3. Ali Baba Türbesi: Çocuk sahibi olmak isteyenler tarafından ziyaret edilir (Günay vd. 1996: 25).

4. Ali Dede Tekkesi: Çocuk sahibi olmak ve her türlü hastalığa şifa bulmak için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 73).

---

[5] Ziyaret yerleri ile ilgili bu ritüellerin Türk kültür coğrafyasında ortaklıklar taşıdığı görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yaman, 2005: 35.

[6] Ziyaret adap ve usulüne uymayan davranışlar için bkz. Günay vd., 1995: 89-90.

[7] Ziyaret adap ve usulüne uymayanların başlarına gelen felaketlere örnekler için bkz. Günay vd., 1995: 24-25; Tek, 2013: 166-167.

5. Amarat Türbesi: Çocuğu olmayanlar, çocuğu doğup yaşamayanlar ve sıtmalar ziyaret eder (Günay vd., 1996: 53).

6. Ardıçlı Yatır: Sıtmalar ve çocuğu olmayan kadınlar ziyaret eder (Günay vd., 1996: 47).

7. Bedrettin Devletlü Türbesi: Her tür hastalık için gidilir (Günay vd., 1996: 23).

8. Battalgazi Türbesi: Her türlü hastalıktan kurtulmak için ziyaret edilmektedir (Tanyu, 2007: 283).

9. Dev Ali Türbesi: Çocuğu olmayanlar tarafından ziyaret edilir (Şafak 1993: 24; Günay vd., 1996: 41; Doğrusöz, 2005: 118).

10. Ebce Sultan Türbesi: Vücut ağrısı olanlar ziyaret eder (Şafak, 1993: 24; Günay vd., 1996: 45-46; Kalafat, 2003: 473).

11. Ganişeyh/Kani Şeyh Türbesi: Çocuğu olmayanlar, çocuğu doğup yaşamayanlar, âmâlar ve çaresiz hastalığa yakalananlar götürülür (Kuşat, 1988: 12-13; Günay vd., 1996: 34).

12. Hızır-İlyas Türbesi: Çocuğu olup yaşamayanlar ziyaret eder (Şafak, 1993: 24).

13. Himmet Dede Türbesi: Çocuğu olmayanlar ziyaret eder (Doğrusöz, 2005: 90; Naneci, 2006: 66).

14. İğdeli Türbe: Çocuk sahibi olmak ve her türlü hastalıktan kurtulmak için ziyaret edilir (Kuşat, 1988: 7; Gezer, 2011: 76).

15. Kara Şeyh Türbesi: Çocuk sahibi olmak ve her türlü hastalıktan kurtulmak için gidilir (Günay vd., 1996: 48; Tanrıöger, 2016: 8).

16. Koyun Abdal Türbesi: Sıtmalar, çocuğu doğup yaşamayanlar, baş ağrısı olanlar, cılız ve çok ağlayan çocuklar götürülür (Günay vd., 1996: 39).

17. Omuzu Gürzlü Türbesi: Çocuk sahibi olmak ve hastalıklara şifa bulmak için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 51).

18. Melikgazi Türbesi: Her türlü hastalıklar ve çocuğu olup da yaşamayanlar tarafından ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 57).

19. Mikdat Dede Türbesi: Çocuğu olmayanlar, çocuğu doğup yaşamayanlar, yüz felci geçirenler ve ağır bir hastalığa yakalanan yatalak hastalar ziyaret eder (Günay vd., 1996: 64).

20. Pek Türbe: Çocuğu olmayanlar, çocuğu doğup yaşamayanlar ve psikoloji rahatsızlığı olanlar tarafından ziyaret edilir (Karagöz, 1998: 39).

21. Seydi Şerif Türbesi: Çocuğu olmayanlar ve çocuğu doğup yaşamayanlar ziyaret eder (Şafak, 1993: 23; Kalafat, 2003: 471).

22. Seyit Gürler Baba Türbesi: Her türlü hastalığa şifa bulmak için ziyaret edilir (Gezer, 2011: 74).

23. Seyyid Burhanettin Türbesi: Her türlü rahatsızlığı olanlar, çocuk sahibi olmak isteyenler ve konuşamayan çocuklar götürülür (Aslan, 1987: 21-22).

24. Şehit Mezarı/Çardaklı: Çocuğu olmayan kadınlar götürülür (Kekeç, 2018: 14)

25. Şem'un El-Gazi Türbesi: Çocuğu olmayanlar ziyaret eder (Günay vd., 1996: 52).

26. Şeyh Hacı İbrahim Tekkesi: Her türlü hastalığa şifa bulmak, çocuk sahibi olmak ve bel ağrısından kurtulmak için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 44).

27. Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi: Her türlü hastalar, çocuk sahibi olmak isteyenler ve konuşması geciken çocuklar için bir ziyaret edilir (Aslan, 1987: 27-28; Tanyu, 2007: 283).

28. Şeyh Turesan Veli Türbesi: Her türlü hastalığa şifa bulmak için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 51).

29. Türbe Tekkesi: Her türlü rahatsızlık için ziyaret edilmektedir (Günay vd., 1996: 71).

30. Yalnız Sultan Türbesi: Çocuğu olmayanlar, çocuğu doğup yaşamayanlar ve her türlü hastalıklar için ziyaret edilmektedir (Günay vd., 1996: 74).

31. Yedi Kardeşler: Psikolojik sıkıntısı olanlar tarafından ziyaret edilir (Doğrusöz, 2005: 113).

4.2. ***Taş ve Kayalar***

1. Arap Ocağı (Ağırnas Delikli Taşlar): Çocuğu olmayanlar ve çocuğu olup da yaşamayanlar, yürüyemeyen ve konuşamayanlar götürülür (Güngör, 1993: 14).

2. Delikli Kaya (Yukarı Develi): Boğmaca çocuklar götürülür (Güngör, 1993: 14).

3. Delikli Kaya (Kınışlı Mevkii): Çocuğu olmayanlar ve çocuğu olup da yaşamayanlar ve öksürüğü olan çocuklar götürülür (Güngör ve Köylü, 2015: 128)

4. Delikli Kaya/Ziyaret (Sarız): Her türlü rahatsızlık için ziyaret edilir (Güngör, 1993: 14; Günay vd., 1996: 62; Güngör ve Köylü, 2015: 133).

5. Delikli Kaya (Subaşı Köyü): Boğmaca rahatsızlığı ve halkın "gök öksürük" diye adlandırdığı hastalığa yakalanan çocukların şifa bulması için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 33).

6. Delikli Taş (Bünyan/Elbaşı): Gelincik rahatsızlığı olan gelinler götürülmektedir (Günay vd., 1996: 36).

7. Delikli Taş (Büyük Tuzhisar): Boğmaca olan çocuk ve yetişkinler götürülmektedir (Güngör, 1993: 14).

8. Delikli Taş (Bünyan/Güllüce): Doğan çocuğun yaşaması ve hasta olan çocuklar için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 40).

9. Kemerli Geçit (Bünyan): Çocuğu olmayanlar ve çocuğu olup da yaşamayanlar tarafından ziyaret edilir (Güngör, 1993: 14).

10. Kule/Kuvle Deliği: Felçliler ve sinir hastalıkları için ziyaret edilmektedir (Tanyu, 1968: 136-137; Tanyu 2007: 284).

11. Öksürük Deliği (Çevril Köyü): Boğmaca olan hastalar ziyaret eder (Güngör, 1993: 14; Günay vd., 1996: 21).

12. Öksürük Kayası (Amarat): Boğmaca çocuklar götürülür (Karagöz, 1998: 39).

13. Uzunkaya (Sarıoğlan): Çocuğu olmayanlar ve çocuğu olup da yaşamayanlar tarafından ziyaret edilir (Kuşat, 1988: 10; Günay vd., 1996: 58).

4.3. *Ağaç ve Çalılar*

1. Çaputlu Çalı (Bünyan/Musa Şeyh): Her türlü hastalığın şifası, çocuk sahibi olmak ve doğan çocuğun yaşaması için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 38-39).

2. Dağdağan Ağacı (Mollahacı): Hastalar tarafından şifa için ziyaret edilir (Günay, vd., 1996: 38).

3. Güllece Çalısı (Bünyan/Musa Şeyh): Her türlü hastalığın şifası ve doğan çocuğun yaşaması için ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 40).

4. Kanlı Ardıç (Yahyalı): Her türlü hastalığa şifa bulmak ve çocuk sahibi olmak için ziyaret edilir (Kaldırımcı, 1987: 2; Köşker, 1994: 220).

5. Kutsal Ağaç (Özvatan): Çocuk sahibi olmak isteyenler tarafından ziyaret edilir (Günay vd., 1996: 55).

6. Kutsal Çalı (Develi): Bacaklarda oluşan iyileşmeyen yaraların tedavisi için gidilir (Günay vd., 1996: 42-43).

4.4. *Sular*

1. Ağca Koca Pınarı (Yahyalı/Yerköy): Çaresiz hastalığa yakalananlar, felçliler ve sıtmalılar tarafından ziyaret edilir (Kaldırımcı, 1987: 3; Köşker, 1994: 220)

2. Çaputlu Pınar (Yahyalı): Her türlü hastalığa şifa olduğuna inanılmaktadır (Yapıcı, 1985: 9; Doğrusöz, 2005: 164).

3. Çukur Kuyu (Koyun Baba): Dabaz gibi cilt rahatsızlıkları için ziyaret edilir (Doğrusöz, 2005: 108).

4. Dede Pınarı (Yahyalı/Yuları): Her türlü hastalar ve çocuğu olmayanlar ziyaret eder (Kaldırımcı, 1987: 3; Köşker, 1994: 220).

5. Dede Suyu (Mollahacı): Her türlü hastalık için şifa olduğuna inanılmaktadır (Günay vd., 1996: 23).

6. Havuz (Turan): Kızıl, kızamık, dabaz rahatsızlığı ve çıbanlar için şifa kaynağı olduğuna inanılmaktadır (Doğrusöz, 2005: 104).

7. İçme (Yahyalı/Büyükçakır): Cilt rahatsızlığı olanlar ve çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilir (Gökbel 1998: 140).

8. Kartal Çimeci (Yahyalı/Kapuzbaşı): Cilt rahatsızlıkları ve vücut sızıları için ziyaret edilir (Köşker, 1994: 220; Gökbel, 1998: 140).

9. Sıtma Pınarı (Felahiye): Sıtma ve uyuz rahatsızlığı olanlar tarafından ziyaret edilir (Güngör, 1990: 43; Günay; Güngör; Kuzgun vd., 1996: 23; Tanrıöger, 2016: 18).

10. Süt Pınarı (Bünyan) Gözü ağrıyanlar, sütü olmayan ve sütü kesilen kadınlar ziyaret eder (Güngör 1990: 43; Günay vd., 1996: 34-35).

4.5. *Dağ, Tepe, Mağara, Ev ve Mevkiler*

1. Eğlence (Ağırnas): Çocuğu olmayan kadınlar ziyaret eder (Günay vd., 1996: 33).

2. Eski Ocak Yeri (Merkez): Yüz felci geçirenler tarafından ziyaret edilmektedir (Tanyu, 2007: 285).

3. Meryem Ana (Yahyalı): Çocuk sahibi olmak isteyenler ve cilt rahatsızlığı olanlar tarafından ziyaret edilir (Gökbel, 1998: 137-138).

4. Papazın Bahçesi (Subaşı): Sıtmalı çocuklar götürülür (Günay vd., 1996: 33).

5. Ocak Evi (İncesu): Çocuğu olmayanlar ziyaret eder (Günay vd., 1996: 50).

6. Ziyaretlik (Yahyalı): Çocuğu olmayan kadınlar tarafından ziyaret edilir (Kaldırımcı 1987: 4; Doğrusöz, 2005: 178-179, 194).

5. TEDAVİ AMACIYLA ZİYARET EDİLEN MEKÂNLARIN YAPISAL ANALİZİ

Kayseri'de hastalıkların sağaltılması amacıyla tespit edilebilen 66 ziyaret mekânı bulunmaktadır.[8] Tedavi amacıyla gidilen bu ziyaret mekânlarının başında ise türbe, tekke, mezar, yatır gibi isimlerle anılan yerler gelmektedir. Bu bağlamda Kayseri'de tedavi amacıyla ziyaret edilen otuz bir tekke, türbe, mezar ve yatır bulunmaktadır. Bu ziyaret yerlerinden yirmi dördü türbe, dördü tekke, ikisi mezar ve biri de yatır şeklinde adlandırılmıştır. Bu mekânlarda metfun olduğu ifade edilen kutsiyet sahibi kimseler, dede, baba, gazi, veli, şeyh, sultan, abdal ve koca unvanlarıyla tanınmaktadır.

Kayseri'de bulunan türbe, tekke, yatır ve mezarlar, çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun yaşamasını sağlamak, sıtma, felç/yüz felci, çeşitli vücut ağrı ve sızılarıyla baş ve bel ağrısı, psikolojik rahatsızlıklar, körlük, cılız ve çok ağlayan çocuklar, saralılar, çaresiz rahatsızlıklar, yatalaklar, konuşamayan çocuklar ve genel olarak da her tür hastalık için ziyaret edilmektedir. Dolayısıyla Kayseri'de tekke, türbe, mezar ve yatır adlarıyla bilinen bu ziyaret mekânları, sıralanan hastalıklar için bir tedavi merkezi olma özelliği taşımaktadır.

Yukarıda sıralanan rahatsızlıklar içerisinde en dikkat çekenler ise çocuk sahibi olmak ve doğan çocuğun yaşamasını sağlamaktır. Kayseri'de halkın en fazla bu sebeplerle kutsal kabul edilen bu mekânları ziyaret ettiği görülmektedir. Kayseri'de yirmi tekke, türbe ve mezar bu bağlamda ziyaret edilmekte ve bu mekânlar, bu rahatsızlıklar için bir şifa merkezi hüviyeti taşımaktadır.

Kayseri'de bazı tekke, türbe, yatır ve mezarlar tek bir rahatsızlık için ziyaret edilirken bazıları da birden fazla rahatsızlık için ziyaret edilmektedir. Bu çerçevede, Abdullah Keramettin Türbesi, felçli hastalar; Ebce Sultan Türbesi, vücut ağrıları; Hızır-İlyas Türbesi, çocuğu olup yaşamayanlar; Himmetdede, Dev Ali ve Şem'un El Gazi Türbeleriyle Şehit Mezarı, çocuğu olmayanlar, Yedi Kardeşler mezarı da psikolojik sıkıntısı olanlar için bir şifa merkezidir. Bedrettin

[8] Bu sayı, Kayseri ziyaret yerlerini konu alan çalışmalardan hareketle tespit edilmiştir. Bu kaynaklarda yer almayan ve dolayısıyla bilgimiz dâhilinde olmayan mekânların bulunması da mümkündür.

Devletlü Türbesi, Battalgazi Türbesi, İğdeli Türbe, Kara Şeyh Türbesi, Omuzu Gürzlü Türbesi, Melikgazi Türbesi, Seyit Gürler Baba Türbesi, Şeyh Hacı İbrahim Tekkesi, Şeyh İbrahim Tennuri Türbesi, Şeyh Turesan Veli Türbesi, Türbe Tekkesi, Pek Türbe, Yalnız Sultan Türbesi ise bazı hastalıkların yanı sıra her türlü rahatsızlık için de bir tedavi merkezidir. Örneğin her türlü rahatsızlığın tedavisinin yanı sıra Ali Dede Tekkesi, İğdeli Türbe, Kara Şeyh Türbesi ve Omuzu Gürzlü Türbesi çocuk sahibi olmak için; Melikgazi Türbesi, çocuğu olup da yaşamayanlar için; Seyyit Burhanettin Türbesi, çocuk sahibi olmak ve konuşamayan çocuklar için; Şeyh Hacı İbrahim Tekkesi de çocuk sahibi olmak ve bel ağrısından kurtulmak için ziyaret edilmektedir.

Türbe, tekke, mezar, yatır gibi ziyaret yerlerine konu olan kişilerin pek azı hakkında tarihi bilgiler mevcuttur. Bu çerçevede Kayseri'de ziyaret mekânlarına konu olan Battalgazi, Melikgazi, Seyyid Burhanettin, İbrahim Tennuri gibi isimlerin dışındaki ziyaretgâhlarda metfun bulunanlar, tarihi kişiliklerinden ziyade efsanevî ve menkıbevi hayatlarıyla karşımıza çıkmakta ve onlar daha çok halk arasında dolaşan rivayetlerle bilinmekte ve yaşamaktadırlar. Hatta halk, özellikle Battalgazi, Melikgazi gibi tarihi şahsiyetleri bile efsaneleştirmiş ve onları bambaşka bir kimlik ve kişiliğe büründürmüştür. Dede, baba, gazi, veli, şeyh, sultan, abdal, koca gibi unvanlarla anılan bu kimseler hakkında halk arasında anlatılan rivayetler, onların çoğunun Anadolu'nun fethinde ve Türkleşmesinde büyük yararlılıkları dokunmuş Horasan Erenleri olduğu yönündedir.

Bir yerin tekke, türbe, mezar, yatır olarak adlandırılabilmesi için orada bu isimlerle adlandırılan bir yapının bulunması, buranın bir ziyaret mekânı olabilmesi için de faydasının ve zararının dokunacağı düşünülen doğaüstü güçlere sahip efsanevî ve menkıbevi bir kişiliğin orada metfun olması ya da buna inanılması gerekir. Ancak Sarıoğlan ilçesinde bulunan İğdeli Türbe ya da Et Yemez Şıh Türbesi olarak bilinen ziyaret yerinde herhangi bir mezar ya da türbe bulunmamasına rağmen burası türbe olarak adlandırılmakta ve her türlü hastalığa şifa bulmak ve çocuk sahibi olmak için ziyaret edilmektedir. Aynı şekilde Develi'de bulunan Hızır-İlyas Türbesinin içerisinde de bir mezar ve sanduka bulunmamasına rağmen halk tarafından ziyaret mekânı olarak görülmekte ve burası çocuğu yaşamayanlar tarafından ziyaret edilmektedir.

Tedavi amacıyla ziyaret edilen yerlerden biri de kutsal sayılan taş ve kayalardır. Kayseri'de bu amaçla ziyaret edilen on üç taş ve kaya bulunmaktadır. Bunlardan sekizi delikli taş ve kaya olarak isimlendirilmektedir. Bu taş ve kayalardan kule/kuvle deliği, İbrahim Tennuri'nin mezarının daha önceden bu deliğin yanında olmasından, Bünyan Elbaşı'da bulunan delikli taş mezar dolayısıyla; Sarıoğlan ilçesinde bulunan Uzunkaya ise yanında bulunan yatır dolayısıyla kutsallaşmıştır. Ayrıca Hisarcık yolu üzerinde bulunan Delikli Taşla Höbek köyünde bulunan delikli taşların bir kilise kalıntısı olabileceği belirtilmektedir (Güngör ve Köylü, 2015: 128-129). Bu taşların muhtemelen bu dini yapıyla bütünleşmelerinden dolayı geçmişte kutsiyet kazandıkları ve bu kutsiyetin bugün de bu çerçevede devam ettiği/ettirildiği ifade edilebilir. Diğer taş ve kayalar ise herhangi bir mezar, yatır ya da dini bir yapı dolayısıyla değil kendiliğinden kutsallık kazanmış olan taş ve kayalardır.

Kayseri'de ziyaret mekânı olan bu taş ve kayalara, çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun yaşamasını sağlamak, öksürük ve boğmaca rahatsızlığından kurtulmak, yürüyemeyen ve konuşamayanlara şifa bulmak, gelincik hastalığı, felç ve sinir hastalıklarının tedavisi için gidilmektedir. Taş ve kayalar, bu rahatsızlıklar içerisinde en çok boğmaca rahatsızlığının tedavisi için ziyaret edilmektedir. Bu bağlamda ziyaret edilen yedi taş ve kaya bulunmaktadır.

Ziyaret mekânı olan taş ve kayaların bazıları birden fazla rahatsızlık için ziyaret edilirken bazıları da tek bir rahatsızlık için ziyaret edilmektedir. Örneğin Ağırnas'taki Arap Ocağı diye bilinen delikli taşlar, çocuğu olmayanlar, çocuğu yaşamayanlar, yürüyemeyen ve konuşamayanlar tarafından ziyaret edilirken; Yukarı Develi'de bulunan Delikli Kaya, Büyük Tuzhisar'da bulunan Delikli Taş, Çevril köyünde bulunan Öksürük Deliği ve Amarat köyünde bulunan Öksürük Kayası, boğmaca hastalığı için; Bünyan Elbaşı'da bulunan Delikli Taş ise gelincik rahatsızlığı için ziyaret edilen bir tedavi merkezidir. Sarız'da "Ziyaret" adıyla bilinen Delikli Kaya ise her türlü hastalık için gidilen bir ziyaret mekânıdır.

Bazı ağaçlar da tedavi amacıyla ziyaret edilmektedir. Kayseri'de bu amaçla ziyaret edilen altı ağaç bulunmaktadır. Bunlardan üçü çalı olarak adlandırılmaktadır. Ağaçların türleri ile ilgili

olarak genelde bir bilgi olmamakla beraber türleri belirtilenlerin ise ardıç ve dağdağan ağaçları olduğu görülmektedir.

Kutsal sayılan ve tedavi amacıyla ziyaret edilen bu ağaçlardan Develi'de bulunan Kutsal Çalı Şeyh Ümmî Türbesi dolayısıyla; Yahyalı'daki Kanlı Ardıç yanında bulunan mezar ve hakkında anlatılan efsaneler dolayısıyla; Mollahacı köyünde bulunan dağdağan ağacı ise yaşlılığı ve yanı başındaki şifalı kabul edilen su dolayısıyla kutsallık kazanmıştır. Dolayısıyla türbe, mezar ve su, onların kutsallıklarında önemli bir rol oynamış ve ağaç, bu unsurlarla bütünleşmiştir. Bunların dışında kalan Çaputlu Çalı, Güllüce Çalısı ve Kutsal Ağaç ise kendi başlarına bir kutsiyet ifade etmektedir.

Kayseri'de bulunan kutsal çalı ve ağaçlar, her türlü hastalığa şifa bulmak, çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun yaşamasını sağlamak ve bacaklarda oluşup iyileşmeyen yaraların tedavisi için ziyaret edilir. Çocuk sahibi olmak, ağaç ve çalıların ziyaret edilme nedenlerinin başında gelmektedir. Bu amaçla ziyaret edilen üç ağaç bulunmaktadır.

Ziyaret edilen çalı ve ağaçların bazıları birden fazla rahatsızlık için ziyaret edilirken bazıları da tek bir rahatsızlık için ziyaret edilmektedir. Örneğin Kutsal Ağaç, çocuk sahibi olmak isteyenler tarafından; Kutsal Çalı ise bacaklarda oluşan ve iyileşmeyen yaraların tedavisi için ziyaret edilir. Çaputlu Çalı, Dağdağan Ağacı, Güllüce Çalısı ve Kanlı Ardıç ise bazı rahatsızlıkların yanı sıra her türlü hastalık için gidilen ziyaret mekânlarıdır.

Tedavi amacıyla ziyaret edilen yerlerden biri de kutsal sayılan sulardır. Kayseri'de bu amaçla ziyaret edilen on su bulunmaktadır. Bunlardan beşi pınar, diğerleri ise su, kuyu, havuz, içme ve çimek olarak adlandırılmıştır.

Tedavi amacıyla ziyaret edilen bu sulardan Dede Pınarı, pınarın yanında bulunan ve Dede Efendi diye bilinen bir zatın mezarından dolayı; Ağca Koca Pınarı, Akça Koca'dan dolayı; Çukur Kuyu ise Koyun Baba'dan dolayı kutsal sayılmıştır. Sıtma Pınarı ve Dede Suyu'nun kutsallık kazanmasında haklarında anlatılan efsaneler etkili olmuşken Kartal Çimeci'nde de bu suya inip yıkanan kartalların kutsiyete vesile oldukları görülmektedir. Süt Pınarı, İçme, Havuz ve Çaputlu Pınar olarak bilinen ziyaret yerleri ise herhangi bir unsurdan bağımsız olarak başlı başına bir kutsiyet taşımaktadır.

Kayseri'de çeşitli adlarla bilinen bu kutsal sular, çocuğu olmayanlar, felçliler, sıtmalılar, kızıl, kızamık, uyuz, dabaz, çıban gibi cilt rahatsızlığı ve vücut sızıları olanlar, gözü ağrıyanlar, sütü olmayan ve sütü kesilen kadınlar ve bunun yanı sıra çaresiz hastalığa yakalananlarla her türlü hastalar tarafından şifa amacıyla ziyaret edilen tedavi merkezleridir. Tedavi amacıyla ziyaret edilen bu kutsal sulara en çok cilt rahatsızlıkları için gidilmektedir. Bu çerçevede Kayseri'de kutsal su merkezli beş tedavi ziyareti bulunmaktadır.

Ziyaret edilen suların bazıları tek bir rahatsızlık için ziyaret edilirken bazıları da birden fazla rahatsızlık için ziyaret edilmektedir. Örneğin Çukur Kuyu ve Havuz sadece cilt hastalıkları için ziyaret edilirken; Ağça Koca Pınarı, çaresiz hastalığa yakalananlar, felçliler ve sıtmalılar tarafından; İçme, cilt rahatsızlığı ve çocuğu olmayan kadınlar; Süt Pınarı da gözü ağrıyanlar, sütü olmayan ve sütü kesilen kadınlar tarafından ziyaret edilir. Çaputlu Pınar, Dede Pınarı ve Dede Suyu'nun ise her türlü rahatsızlığa şifa olduğuna inanılmaktadır.

Dağ, tepe, ev, mağara, bahçe, mevki gibi yerler de tedavi amacıyla ziyaret edilen mekânlar arasındadır. Bu bağlamda Kayseri'de tedavi amacıyla ziyaret edilen altı yer bulunmaktadır. Bunlardan ikisi mağara, ikisi yer/mevki, biri ev, biri de bahçedir.

İnsanların şifa bulmak adına ziyaret ettikleri bu mekânlardan Eğlence, o yer/mevkide bulanan ağaç ve ağacın altındaki şehit mezarı dolayısıyla; Eski Ocak Yeri, burada ocaklık yaparak insanlara şifa dağıtmış olan Mollaoğulları ailesi dolayısıyla; Meryem Ana diye bilinen mağara, halkın Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı burada doğurduğuna inanmasından dolayı; Papazın Bahçesi, bahçe içindeki kuyuda bir yatır olduğuna inanılmasından dolayı; Ocak Evi, burada yaşayan karı koca şeyhten dolayı; Ziyaretlik denilen mağara ise burada bulunan ve tılsımlı olduğuna inanılan su dolayısıyla kutsal kabul edilmiştir.

Kayseri'de kutsiyet atfedilen bu ev, bahçe, mağara, yer ve mevkiler, çocuk sahibi olmak isteyenler, yüz felci geçirenler, cilt rahatsızlığı olanlar ve sıtmalı çocuklar için bir sağaltma merkezidir. Buraları ziyaretin en başta geleni yine çocuk sahibi olmaktır. Bu bağlamda altı ziyaretgâhın dördü bu amaçla ziyaret edilmektedir.

Kayseri'de bulunan bu ziyaretgâhlardan sadece Meryem Ana kısırlık ve cilt rahatsızlığı gibi iki rahatsızlık için ziyaret edilirken diğerleri tek bir rahatsızlık için ziyaret edilmektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere bu mekânların kutsiyet kazanıp bir ziyaretgâha dönüşmesinde buralarla ilgili anlatılan menkıbe ve efsanelerin, tarihî ya da menkıbevi kimliğe ve kişiliğe sahip şahsiyetlerin gösterdiği belirtilen veya rivayet edilen kerametlerin önemli bir rolü vardır. Bu bağlamda, tekke, türbe, mezar olarak ifade edilen mekânlar ve burada yattığı ifade edilen Ali Baba, Himmet Dede, Ganişeyh, Koyun Abdal, Ebce Sultan, Kara Şeyh, Şeyh Turesan, Omuzu Gürzlü, Melikgazi, Mikdat Dede gibi şahsiyetlerin hemen hemen hepsiyle alakalı menkıbeler bulunmakta ve kerametleri halk arasında dolaşmaktadır. Aynı şekilde Dede Suyu, Sıtma Pınarı, Meryem Ana, Ziyaretlik, Uzunkaya, Kanlı Ardıç, Kutsal Ağaç gibi taş, kaya, ağaç, su, mağara ve mevkilerle ilgili efsaneler de anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra az sayıda da olsa hakkında anlatılan efsane ve menkıbe bulunmayan ziyaret yerleri de bulunmaktadır. Bu durum ise onlarla ilgili anlatılan bu olağanüstü anlatıların ve doğaüstü olay ve durumların zaman içerisinde unutulmuş olması ile izah edilebilir. Zira ziyarete konu olan bu yerlerin kutsiyet kazanmasında ve halkın buralara rağbet etmesinde çoğu zaman olağanüstü nitelikler taşıyan bu anlatıların önemli bir rolünün olduğu açıktır.

İnsanlar, ziyaret ettikleri bu mekânlarda hastalıklarından kurtulup şifa bulmak amacıyla ritüel niteliği de taşıyan birtakım pratikler gerçekleştirirmektedirler. Namaz kılmak (Seydi Şerif, Hızır-İlyas, Omuzu Gürzlü, Ali Dede, Kanlı Ardıç), Kur'an okumak (Melikgazi), Salavat getirmek (Melikgazi), üç İhlas bir Fatiha okumak (Kule/Kuvle Deliği, Delikli Kaya/Höbek Köyü, Delikli Taş/Büyük Tuzhisar, Çaputlu Çalı, Süt Pınarı), türbede üç taş atmak (Battal Gazi), mum yakmak (Battal Gazi, Kule/Kuvle Deliği), hastanın kafasına tencere geçirip üç defa vurarak tencerenin karasını kişinin kafasına akıtmak (İbrahim Tennuri), kurban kesmek (Ali Baba, Gani Şeyh, Seydi Şerif, Omuzu Gürzlü, Melikgazi, İğdeli Türbe, Kutsal Ağaç), kesilen kurbanın kanını çocuğun alnına sürmek (Seydi Şerif), türbeye, kemere kesme şeker ya da para bırakmak (Seyyit Burhanettin, Delikli Taş/Büyük Tuzhisar, Delikli Kaya/Höbek Köyü), türbenin suyundan içmek (Himmet Dede, Kartal Çimeci), kutsal sayılan su ile yüzünü, göğsünü yıkamak (Süt Pınarı), yıkanmak (Ağca Koca Pınarı, Kartal Çimeci), mezar taşlarının üzerindeki oluklardan geçirilen suyu içirmek (Yedi Kardeşler), suya para atmak (İçme), türbe, yatır veya mezarın yanında ya da evde uyumak (Gani Şeyh, Ardıçlı Yatır, Kara Şeyh, Amarat, Abdullah Kerametti̇n, Mikdat Dede, Ocakevi), türbe, sanduka ya da taşın etrafında dolaşmak (Melikgazi, Delikli Taş/Büyük Tuzhisar), üç gün sabah namazından sonra türbenin etrafında üç kez dolaşmak ve dua etmek (Koyun Abdal), çocuğu yaşamayan kadının boynuna at nalı, boncuk gibi şeyler takarak o mahallede yaşayan ve adı Mehmet olan yedi kişinin kapısını dolaştırıp o evlerden tuz gibi şeyler almak ve daha sonra kadını türbenin kapısına bağlayıp satmak (Seydi Şerif), hastanın ağzına ip ve ağaçtan yapılmış gem gibi bir şey verip birtakım sihirli sözler söyleyerek onu kayanın etrafında yedi defa dolaştırmak ve her seferinde taşın yanına bir çivi çakmak (Uzunkaya), mezarın başında bulunan büyük mermer taşı sırtlayarak mezarın etrafında dolaşmak (Seydi Şerif), kutsal kabul edilen ağaçtan alınan dalı kurutmak (Kutsal Çalı), bel taşı denilen taşı bele sürtmek (Şeyh Hacı İbrahim), kuvvet taşı denilen taşı ağrıyan yerlere sürtmek (Ebce Sultan), oturağın üzerine yatmak (Arap Ocağı), eski elbiseleri çıkarıp yeni elbiseler giymek (Arap Ocağı), hece taşına, ağaca, türbeye bez, çaput bağlamak (Kara Şeyh, Şem'un el-Gazi, Amarat, İğdeli Türbe, Akça Koca Sultan, Ali Dede, Dağdağan Ağacı, Çaputlu Çalı, Güllüce Çalısı, Kutsal Ağaç, Kanlı Ardıç, Dağdağan Ağacı, Ağca Koca Pınarı, Dede Pınarı, Çaputlu Pınar, Eğlence), türbenin toprağından yemek (Yalnız Sultan), terlikle ağıza ve vücuda vurmak (Eski Ocak Yeri), türbeye kilim, seccade, sergi sermek (Akça Koca Sultan, Yalnız Sultan), kutsal ağacın meyvesini yemek (Dağdağan Ağacı) ziyaret yerine üç gün üst üste gelmek (Kule/Kuvle Deliği), kemerin altından ya da delikli taşın, kayanın içinden geçmek (Delikli Taş/Büyük Tuzhisar, Öksürük Kayası, Delikli Kaya/Höbek Köyü, Öksürük Deliği, Kemerli Geçit, Delikli Kaya/Şubaşı Köyü, Delikli Taş/Bünyan-Elbaşı, Delikli Taş/Bünyan-Güllüce), kaya deliğine çaput, düğme, para, çaput, vb. bırakmak (Delikli Kaya/Şubaşı Köyü), çocuğun ismini değiştirmek (Akça Koca Sultan), mezarın yanında bulunan

tokuç ile ağrıyan tere vurmak (Akça Koca Sultan), elindeki ekmek parçasını ıslatarak yarısını pınarın başına bırakıp yarısını da arkasına bakmadan yiyerek uzaklaşmak (Süt Pınarı) Kayseri'deki ziyaret mekânlarında tedavi amacıyla yapılan uygulamalardır.

Ziyaret yerlerinde gerçekleştirilen bu uygulamalarda, namaz kılmak, Kur'an okumak, salavat getirmek, üç İhlas bir Fatiha okumak gibi İslamî pratiklerle beraber atalar kültü, taş, ağaç, su, mağara, mevki şeklinde karşımıza çıkan yer-su kültleri gibi İslamiyet öncesine ait inanış izlerine rastlanmaktadır. Hatta İslamiyet öncesine ait inanışların bu uygulamalarda daha yoğun bir şekilde devam ettirildiği görülmektedir. Halk, eski inanış ve pratikleri İslamî unsurlarla birleştirerek bu bağlamda yaşamaya ve yaşatmaya devam etmektedir.

Ziyaret yerlerinde gerçekleştirilen tedavi uygulamalarında, temas ve taklit büyüleri karşımıza çıkmaktadır. Temas büyüsü, kişinin bedeninin her bir parçası arasında var olan duygusal ilişki bu fiziksel ilişki ortadan kalktıktan sonra da devam eder (Frazer, 2004: 188-191) şeklinde ifade edilmektedir. Bu çerçevede ziyaret mekânının kendisi gibi ziyaret mekânında yatmakta olan kişinin hayattayken kullanmış olduğu eşyalar ve ziyaret mekânında ya da çevresinde bulunan taş, toprak, su, ağaç, örtü vb. gibi şeyler de kutsiyet kazanmakta ve sağaltıcı, şifa verici bir güç kaynağına dönüşmektedir. Kutsal sudan ya da ziyaret mekânında veya yakınında bulunan sudan içme, bu su ile yıkanma, mezarın oluklarından geçirilen suyu hastaya içirme, ziyaret mekânında yatıp uyuma, mermer taşı sırta alarak mezarın etrafında dolaşma, bel taşı, kuvvet taşı denilen taşları bele ve ağrıyan yerlere sürtme, mezarın başında bulunan tokuç ile ağrıyan yerlere vurma, ziyaret yerindeki toprağı, kutsal sayılan ağacın meyvesini yeme, kutsal sayılan terlikle hastaların ağzına ve vücuduna vurma gibi uygulamalarda temas büyüsü görülmektedir. Büyüsel bir nitelik taşıyan bu uygulamalar, "göçürme", "devretme" olarak da ifade edilebilir. Bu, hastalığın canlı veya cansız bir nesneye nakli ya da taş, kaya, toprak, su, terlik, pabuç gibi büyüsel güç taşıdığına inanılan nesnelerdeki gücün hasta bedene aktarılmasıdır (Aytar, 1976a: 7639-7640; Aytar, 1976b: 7723). Bu bağlamda hasta su içerek, su ile yıkanarak, toprağı, meyveyi yiyerek, taşı taşıyarak ya da bedenine sürterek, terlik ve tokuç ile hastaya vurularak bu nesnelerdeki sağaltıcı güç hastaya aktarılmaktadır. Hasta, ziyaret mekânında yatıp uyuyarak da hastalığı toprağa, mekâna devretmiş olmaktadır.

Bir diğer büyü çeşidi olan taklit büyüsü ise herhangi bir etki ancak onu taklit ederek elde edilebilir (Frazer, 2004: 10-14) şeklinde açıklanmaktadır. Kayseri'de ziyaret mekânlarında tedavi amacıyla gerçekleştirilen türbenin yanında bulunan kutsal ağaçtan bir dal koparıp kurumaya bırakmak ve dal kurudukça bacaklardaki yaranın da kuruması, doğan çocuğun ölmemesi için türbe ya da tekkede isminin değiştirilmesi, doğan çocuğa ziyaret yerinde yatan kişinin adının verilmesi, hasta kadının ya da doğan çocuğun türbeye satılması, hastaların delikli taş ve kayalardan geçirilmesi, ziyaret yerinde hastanın üzerindeki eski elbiselerin çıkartılarak yeni elbiselerin giydirilmesi, kutsal suda yıkanarak akan su ile birlikte hastalığın da akıp gideceği düşüncesine dayanan uygulamalar taklit büyüsü olarak ifade edilebilir. Bu tedavi uygulamaları Irvasa yoluyla yapılan sağaltmalar[9] olarak da ifade edilebilir. Zira burada yapılan dalı kurutma, ismi değiştirme, kutsal kişinin ismini verme, hastayı, çocuğu satma gibi uygulamalar genel olarak vücutla doğrudan ilgisi olmayan hastayı etkileme amacı güden psişik nitelikteki sağaltmalardır.

Taklit büyüsü olan hastanın delikli taş veya kayanın içinden geçirilmesi uygulamasında orijin mitoslarının izleri görülmektedir. Bu mitosun temeli "Üst düzeyde bir yaşam biçimine ulaşmak için gebeliği ve doğuşu yinelemek gerekir." (Artun, 2009: 40) düşüncesine dayanmaktadır. Kadın cinsel organı gibi telakki edilen delikli taş ya da kayadan hasta geçirilerek sembolik olarak yeniden doğuş riti gerçekleştirilmekte arzu edilen hâle dönüş sağlanmaktadır. Bu uygulama ile anadan doğmanın sağlıklı ve tertemiz ilk hâline dönüş ve hayata tekrar başlayış sembolize edilmektedir (Günay vd., 1996: 106).

Ziyaret yerlerinde yapılan uygulamaların amacına ulaşması ve şifa bulmak için belli kurallara ve yasaklara uyulması gerekmektedir. Bunların başında, ziyaret mekânına saygı gelmektedir. Ziyaretçilerin mekâna ve orada yattığı düşünülen kişi ya da kişilere yaptığı saygısızlık onların bazı felaketlere uğramalarına neden olmaktadır. Ziyaret mekânına, orada bulunan nesnelere

[9] bkz. Acıpayamlı, 1989: 3.

zarar vermek, kutsal sayılan ağacı kesmek, yakmak, dalını koparmak, ziyaret yeri etrafında avlanmak, ziyaret mekânına ait taşı alıp götürmek yasak fiiller arasında görülmektedir.

Tedavi amacıyla gidilen bu mekânların bazıları dışında ziyaret için genelde belli bir gün ve zamanın olmadığı ihtiyaç duyulduğu her an buraların ziyaret edildiği görülmektedir. Belli günlerde ziyaret edilen mekânlardan ise İbrahim Tennuri Türbesinin Perşembe ve Cuma günleri, Seyyit Burhanettin Türbesinin Cuma günü, Şeyh Ümmi Türbesi ve Kutsal Çalı Perşembe günü sabah ezanından evvel, Kara Şeyh Türbesi Cuma, Mikdat Dede Türbesi ise Perşembe günü ziyaret edilmektedir.

6. SONUÇ

Anadolu'nun hemen her yerinde olduğu gibi Kayseri de çok sayıda ziyaret mekânına ev sahipliği yapmaktadır. Çeşitli amaç, istek, dilek ve arzular için gidilen bu mekânların halk tarafından ziyaret edilmesinin en önemli nedenlerinden biri de sağaltmadır. Genellikle son çare olarak müracaat edilen bu mekânlar, çeşitli rahatsızlıkların tedavisi için bir şifa merkezi fonksiyonu üstlenmektedir. Kayseri'de bu amaçla ziyaret edilen 66 kutsal mekân bulunmaktadır. Kimi orada yattığı ifade edilen kişi dolayısıyla kimi yanında, yakınında bulunan mezar, türbe, tekke ve yatır dolayısıyla kimi de kendiliğinden kutsallık kazanmış bu mekânlar çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun yaşamasını sağlamak, sıtma, felç/yüz felci, çeşitli vücut ağrı ve sızılarıyla baş ve bel ağrısı, psikolojik rahatsızlıklar, körlük, cılız ve çok ağlayan çocuklar, çaresiz rahatsızlıklar, yatalaklar, öksürük ve boğmaca rahatsızlıkları, yürüyemeyen ve konuşamayanlar, gelincik hastalığı, bacaklarda oluşup iyileşmeyen yaralar, cilt rahatsızlıkları, göz ağrısı, sütü olmayan ve sütü kesilen kadınlar için bir tedavi merkezidir. Ziyaret mekânlarının bu rahatsızlıklar içerisinde en çok çocuk sahibi olmak için ziyaret edildiği görülmektedir. Kayseri'de bulunan bu ziyaret mekânlarının bazıları tek bir rahatsızlığın şifa merkeziyken bazıları da birden fazla rahatsızlığın tedavi mekânlarıdır. Kimi ziyaret mekânları ise her türlü hastalığın tedavi edildiği bir merkez olma hüviyeti taşımaktadır.

Ziyaret mekânlarında rahatsızlıklardan kurtulmak amacıyla birtakım ritüel niteliği de taşıyan pratikler gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalarda İslamî pratiklerle beraber İslamiyet öncesine ait inanış izlerine rastlanmakta, tedavi uygulamalarında temas ve taklit büyüleriyle göçürme karşımıza çıkmaktadır. Tedavi için ziyaret edilen bu mekânlar belli kurallar etrafında ziyaret edilmekte ve ziyaret için genelde belli bir zaman kısıtlaması olmamakla beraber olanlarda Perşembe ve Cuma günleri öne çıkmaktadır. İnsanoğlunun hastalıklar karşısındaki çaresizliği, acizliği devam ettikçe bu ziyaret mekânları da tedavi işlevlerini sürdürmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

Acıpayamlı, O. (1989) Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi, *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri (23-25 Kasım 1988) Kitabı* içinde (s. 1-8), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Açıkgöz, Ö. (2004) Türk Müslümanlığının En Belirgin Vasıfları, *Türk Dünyası Araştırmaları,* S. 148: s. 159-178.

Artun, E. (2009) *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, 4. Baskı, İstanbul: Kitabevi.

Aslan, H. A. (1987) *Kayseri'de Adak ve Ziyaret Yerleri*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Erciyes Üniv. İlahiyat Fakültesi, Kayseri.

Atasağun, G. (2006) Ziyaret Fenomeni, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XXI(21), 33-60.

Ayaz, B.; Günaydın, A. (2019) Zonguldak Yöresi Türbe, Yatır ve Ziyaret Yerleri Etrafında Oluşan İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme, *Kültür Araştırmaları Dergisi,* 1(2), 134-148.

Aytar, S. (1976a) Hastalığı Devretme Geleneği, *TFA*, S. 322, 7639-7640.

Aytar, S. (1976b) Bazı Cansızlardaki Güçleri İnsanlara Devretme, *TFA*, 325, 7723-7724.

Çelik, C. (2004) Türk Halk Dindarlığında Değişim ve Süreklilik: Ziyaret Fenomeni Örneği, *Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 213-239.

Çıplak Coşkun, N. (2013) Yatır ve Ziyaretlerin Halk Kültüründeki Rolü Bağlamında Mersin'deki Muğdat Dede Türbesinin İncelenmesi, *Turkish Studies*, 8(1), 1205-1219.

Doğrusöz, M. (2005) *Kayseri ve Çevresinde Su ile İlgili İnanç ve Uygulamalar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Elmacı, L. (2017) *Ziyaret Fenomeni ve Din (Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi Örneği),* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.

Ergun, P. (2004) *Türk Kültüründe Ağaç Kültü,* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Frazer, J. G. (2004) *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökleri I*, (Çev.) Mehmet H. Doğan, 2. Baskı, İstanbul: Payel Yayınevi.

Gezer, S. (2011) *Sarıoğlan ve Çevresinde Halk İnanışları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Gökbel, A. (1998) *Anadolu Varsaklarında İnanç ve Âdetler*, Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Günay, Ü. (2003) Türk Halk Dindarlığının Önemli Çekim Merkezleri Olarak Dini Ziyaret Yerleri, *Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15), 5-36.

Günay, Ü.; Güngör, H.; Kuzgun, Ş. vd. (1996) *Kayseri ve Çevresinde Ziyaret Yerleri,* Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Güney, G. Z. (2018) İzmir'deki Kutsal Ziyaret Yerleri: Tire Örneği, *Uluslararası Küçük Menderes Araştırmaları ve Tire Tarihi Sempozyumu Bildirileri Kitabı* içinde (C. 2, s. 293-298).

Güngör, H. (1990) Türklerde Kutsal Mekân Anlayışı (Kayseri Örneği), *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 43, 38-44.

Güngör, H. (1993) Kayseri ve Yöresinde Delikli Taş ve Kayalar, *Milli Folklor***,** 17, 13-17.

Güngör, H. ve Köylü, B. (2015) *Türk Halk İnanışları Ders Notları*, Tezmer, Kayseri.

İnan, A. (1986) *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kafesoğlu, İ. (1980) *Eski Türk Dini*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kalafat, Y. (2003) Develi ve Yöresi Yatırları (Hak Âşıkları) Diyanet İşleri Başkanlığı Arşiv Kayıtlarına Göre, *Bütün Yönleriyle 1. Develi Bilgi Şöleni (26-28 Ekim 2002) Bildiri Kitabı* içinde (s. 471-477).

Kaldırımcı, A. (1987) *Yahyalı'da Dinî Örf ve Âdetler,* Yayınlanmamış Lisans Tezi, Erciyes Üniv. İlahiyat Fakültesi, Kayseri.

Karagöz, A. (1998) *Özvatan (Çukur) ve Çevresinde Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Kandemir, M. Y. (2013) Ziyaret, *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 44, 496-498), Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Kekeç, S., (2018) *Kayseri-Sarız İlçe ve Köylerinde Yaşayan Avşar/Afşarların Dini İnanç, Gelenek ve Göreneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Köşker, S. (1994) *Türk Kültürü Açısından Yahyalı,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Kuşat, A. (1988) *Sarıoğlan ve Çevresinde Ziyaret ve Adak Yerleri*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Erciyes Üniv. İlahiyat Fakültesi, Kayseri.

Naneci, Ö. (2006) *Kayseri Ziyaret Yerleri,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Ocak, A. Y. (1983) *Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

Ocak, A. Y. (1992) *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menakıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ocak, A. Y. (2012) *Alevi ve Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, 9. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Oymak, İ. (1996) Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri Üzerine Bir Araştırma, *Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, 1, 287-300.

Öger, A. (2020) *Uygurların Dinî Siyasî ve Kültür Tarihinde Derin İz Bırakan Seyyid Âfâk Hoca ve Tezkiresi,* Ankara: Gazi Kitabevi.

Örnek, S. V. (1971) *Etnoloji Sözlüğü,* Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Örnek, S. V. (1973) *Budunbilim Terimleri Sözlüğü,* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Örnek, S. V. (1995) 1*00 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane,* İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Özbolat, A. (2014) Kutsallaşma Sürecine Tipolojik Bir Yaklaşım: Ziyaret Fenomeni Örneği, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 70, 121-138.

Püsküllüoğlu, A. (1977) *Osmanlıca-Türkçe Sözlük,* İstanbul: Bilgi Yayınları.

Şafak, M. (1993) *Develi'nin Dini Folkloru*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Erciyes Üniv. İlahiyat Fakültesi, Kayseri.

Tanrıöger, M. A. (2016) *Felahiye ve Mahallelerinde Ziyaret Dindarlığı,* Yayınlanmamış Lisans Tezi, Erciyes Üniv. İlahiyat Fakültesi, Kayseri.

Tanyu, H. (1968) *Türklerde Taşla İlgili İnançlar*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Tanyu, H. (1976) Türklerde Ağaçla İlgili İnançlar, *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1975* içinde (s. 129-142), Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

Tanyu, Hikmet, (2007) *Türkiye'de Adak ve Adak Yerleri,* Ankara: Elips Kitap.

Tdk Türkçe Sözlük (2005) 10. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tek, R. (2013) Anadolu Dervişlerinin Manevî Nüfuzlarının Günümüze Etkileri Bağlamında Şeyh Turesan Veli Hazretleri, *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* 2(4), 157-172.

Tek, R. (2018) Anadolu Türk Halk Hekimliğinde Toprak, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 39, 89-204.

Turan, Ş. (2014) *Türk Kültür Tarihi (Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe),* 7. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Yaman, A. (2005) Türk Dünyasında Ziyaret Kültürünün Ortak Bazı Unsurları Hakkında, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 7(14), 29-37.

Yapıcı, R. (1985) *Yahyalı'da Dini İnanışlar,* Yayınlanmamış Lisans Tezi, Erciyes Üniv. İlahiyat Fakültesi, Kayseri.

Yeğin, H. İ. (2014) Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Nedenleri Bağlamında Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi, *II. Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Veli Sempozyumu-Kastamonu'nun Manevi Mimarları-,* (4-6 Mayıs 2014), Kastamonu.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

Tracing back to the Turkish world view and belief system prior to Islam, visitation phenomenon refers to the act of visiting a tomb, grave or lodge where people given different names and believed to have divine power lie, as well as trees, water source, mountains, stones etc. that are thought to have supernatural for various purposes, including the belief and practices thus emerged. One of the foremost reasons of visiting such places is healing. These places have taken up a function of healing center. In this study, it is aimed to detect and classify such visited places as tombs, graves, lodges, stones, rocks, trees, bushes, water sources, caves or houses in Kayseri, reveal the findings as to which illness or illnesses people visited these places for and make an analysis and interpretation of such places from different perspectives.

Methodology

The study begins with a literature review. In this respect, books, articles and theses were scanned and the gathered data were classified under several themes. Subsequently, they were evaluated through the existing data and materials.

Findings

There are 66 visited places for healing in Kayseri, 31 of which are tombs that gained divinity owing to the person lying in them, 13 are rocks and stones, 6 are trees, 10 are water sources and 6 are caves, houses or dwellings which gained their divinity either arbitrarily or due to a holy person buried nearby. These places served as healing centers for a number of illnesses such as infertility, the most frequent of all, child mortality, malaria, facial paralysis, various somatic pains, psychological disorders, blindness, skinny and restless children, incurable diseases, paralysis, cough, pertussis, disability of speaking and walking, incurable wounds on skin, eye pains and agalactous women. While most of these places are visited for a specific illness, some of them appeal to diseases more than one.

In the transformation of these places into a healing center, acquiring divinity, legends and anecdotes told about these places as well as miracles asserted to be realized by a historical pr a legendary person have a part to play. Even if few, there are also visited areas that have no legends or stories about. Though just a few, there are also visited areas about which there is no legend or anecdotes, which probably results from the fact that supernatural events were forgotten over time. Indeed, it is evident from supernatural tales told about such places that they acquired divinity and people paid tribute to these places.

In order to recover from illnesses, visitors resorted to such practices as praying, reading articles from the Quran, lighting candles, sacrificing, drinking the water in a tomb, eating the fruits of a so-called holy trees and going under a dome or hollowed rock.

As well as the Islamic practices like praying, reading Quran, there are also pre-Islam belief patterns based on symbols and images like stones, trees, water sources and caves. In fact, these pre-Islam belief patterns are more frequently practiced by people trying to revive pre-Islam practices through Islamic practices. Among the treatment practices in such places are touch spells that break into the emotional and physical connections of the body and imitation spells dating originally back to myths of patients with this magic going under hallowed rocks.

For the practices at the healing centers to cure patients, certain rules and prohibitions among which respect is the foremost are necessary. Otherwise, any kind of disrespect to the place or the figures believed to lie there would lead to calamities.

Conclusion and Discussion

Just like anywhere throughout Anatolia, Kayseri is host to many healing visiting areas visited by people for various goals, wishes and demands, the most important of which is recovery. These places take on a role of a curing center for various diseases and there are 66 of them in Kayseri, which acquired divinity either arbitrarily or through various means. These places are mostly visited to cure infertility. Most serve for a particular disease, whereas some of them tackle more than one. There are also ones that appeal to any disease to be cured.

Several practices that have the characteristics of rituals were implemented to get rid of disorders. Among these practices are there Islamic deeds and pre-Islam deeds as well as touch and imitation spells. These places are visited in accordance with certain rules and even though there is no exact time and day for visits, Thursdays and Fridays are usually preferred more. The longer people suffer from diseases and their helplessness remains, the longer these places maintain their healing practices.